

Ochrona zabytków to nie tylko obowiązek prawny, ale przede wszystkim wyraz dbałości o tożsamość kulturową i narodową. Właśnie wystartowała kolejna edycja ogólnopolskiego konkursu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków pod nazwą „Zabytek Zadbane”. To prestiżowe przedsięwzięcie od pół wieku promuje najlepsze wzorce w zakresie opieki nad obiektami historycznymi, stając się najważniejszym wyróżnieniem dla osób i instytucji, które z najwyższą starannością przywracają blask dawnym budowłom. Za merytoryczne przeprowadzenie procedury konkursowej od 2011 roku odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa, a tegoroczny nabór wniosków potrwa do 15 lutego 2026 roku.

Kto może ubiegać się o prestiżowe wyróżnienie?

Konkurs „Zabytek Zadbane” ma charakter otwarty, jednak skierowany jest do ściśle określonego kręgu podmiotów, które w sposób wzorowy wywiązują się z obowiązków opiekuńczych. O miano laureata mogą ubiegać się właściciele, posiadacze oraz zarządcy obiektów zabytkowych, które zostały indywidualnie wpisane do rejestru zabytków nieruchomych. Inicjatywa ta docenia trud włożony w utrzymanie substancji zabytkowej, dlatego prawo do zgłaszania obiektów posiadają również Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków, kierownicy ich delegatur oraz konserwatorzy samorządowi, którzy na co dzień nadzorują stan techniczny i artystyczny lokalnego dziedzictwa.

Rygorystyczne kryteria oceny i wymogi formalne

Aby obiekt mógł zostać poddany ocenie jury, musi spełnić szereg wymagań merytorycznych. Kluczowym warunkiem jest to, aby wszelkie prace konserwatorskie, badawcze czy budowlane były prowadzone w sposób legalny, czyli zgodnie z pozwoleniem właściwego organu ochrony zabytków. Prace te muszą zostać zakończone w okresie pięciu lat liczonych od roku poprzedzającego złożenie wniosku.

Szczególne wymogi dotyczą kategorii specjalnej, poświęconej właściwemu użytkowaniu i stałej opiece nad zabytkiem. W tym przypadku wymagane jest wykazanie ciągłości działań pielęgnacyjno-porządkowych przez okres co najmniej dziesięciu lat poprzedzających rok zgłoszenia. Takie podejście pozwala na wyróżnienie tych zarządców, dla których dbałość o zabytek jest procesem stałym, a nie jedynie jednorazowym zrywem remontowym.

Szeroki wachlarz kategorii konkursowych

Struktura konkursu została zaprojektowana tak, aby objąć jak najszersze spektrum działań konserwatorskich. Zgłoszenia przyjmowane są w siedmiu kategoriach, co pozwala na sprawiedliwą rywalizację obiektów o różnej specyfice. Pierwsza kategoria dotyczy utrwalenia wartości zabytkowej obiektu, kolejna skupia się na rewaloryzacji przestrzeni kulturowej i krajobrazu, co ma szczególne znaczenie w przypadku założeń dworskich i pałacowych.

Przewidziano również miejsce dla adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji, co jest kluczowe dla ich przetrwania we współczesnym świecie. Osobne kategorie dedykowane są architekturze i budownictwu drewnianemu oraz zabytkom techniki, w tym budownictwu przemysłowemu i inżynierskiemu. Nowoczesne podejście do ochrony dziedzictwa reprezentuje kategoria „Zabytek dostępny”, promująca rozwiązania ułatwiające korzystanie z obiektów osobom o szczególnych potrzebach. Całość zamyka wspomniana kategoria specjalna, nagradzająca wieloletnią, wzorową opiekę.

Eksperska ocena i nagrody o symbolicznym znaczeniu

Nad wyborem najlepszych realizacji czuwa powołane przez Generalnego Konserwatora Zabytków jury, w skład którego wchodzi wybitni eksperci z dziedziny ochrony i konserwacji zabytków. Ich zadaniem jest nie tylko ocena technicznej poprawności wykonanych prac, ale także ich wpływ na zachowanie autentyczności i wartości artystycznych obiektu.

Nagrody w konkursie mają wymiar przede wszystkim honorowy i prestiżowy. Laureaci otrzymują dyplomy oraz specjalne tablice z brązu, które służą do trwałego oznaczenia zabytku. Jest to jasny sygnał dla turystów oraz lokalnej społeczności, że dany obiekt stanowi wzór dobrych praktyk konserwatorskich i jest pod opieką osób o wysokiej świadomości kulturowej. Wyróżnione podmioty otrzymują dyplomy oraz odpowiednie tablice pamiątkowe.

Terminy i logistyka zgłoszeń

Wszystkie podmioty zainteresowane udziałem w konkursie powinny dopełnić formalności do 15 lutego 2026 roku. Dokumentację zgłoszeniową, przygotowaną zgodnie z regulaminem, należy przesłać na adres sekretariatu konkursu mieszczący się w Oddziale Terenowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Olsztynie. Udział w tym przedsięwzięciu to nie tylko szansa na nagrodę, ale przede wszystkim możliwość zaprezentowania swoich dokonań szerszemu gronu odbiorców i wpisania się w pięćdziesięcioletnią tradycję ochrony polskiej historii.

Źródło: NID